

Сірман О. В., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука, м. Рівне)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФІЗІОТЕРАПЕВТІВ

Анотація. В статті охарактеризовано сутність компетентного підходу у підготовці майбутніх фізіотерапевтів. Розкрито професійну компетентність фізіотерапевта як інтегративну професійно-особистісного характеристу, що відображає його професіоналізм, готовність виконувати професійні функції й досягати високих результатів у професійній діяльності. Висвітлено тенденції, що впливають на формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів.

Ключові слова: професійна компетентність, фізіотерапевт, готовність, функції, професіоналізм, уміння.

Аннотация. В статье охарактеризована суть компетентного подхода в подготовке будущих физиотерапевтов. Раскрыта профессиональная компетентность физиотерапевта как интегративная профессиональная характеристика, которая отражает его профессионализм, готовность выполнять профессиональные функции и добиваться высоких результатов в профессиональной деятельности. Отражены тенденции, которые влияют на формирование профессиональной компетентности будущих физиотерапевтов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, физиотерапевт, готовность, функции, профессионализм, умение.

Annotation. The article describes the essence of the competent approach in the education of future physiotherapists. The professional competence of the physiotherapist is revealed as an integrative professional personality characteristic, reflecting his professionalism, readiness to perform professional functions and achieve high results in professional activity. The tendencies influencing formation of professional competence of future physiotherapists are highlighted.

Key words: professional competence, physiotherapist, readiness, functions, professionalism, skills.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх фізіотерапевтів полягає в нагальній необхідності підвищення професійної компетентності і зумовлена наявною необхідністю в розширенні можливостей закладів вищої освіти для вдосконалення шляхів підготовки фізіотерапевта для життя й діяльності у

відкритому демократичному суспільстві, формування громадянської свідомості молодого покоління та формування широкого культурного світогляду як складової навчально-виховного процесу в умовах мікро- та макросоціуму.

Професійна компетентність фізіотерапевта це інтегративна професійно-особистісна характеристика, що відображає його професіоналізм, готовність виконувати професійні функції й досягати високих результатів у професійній діяльності.

Компетентності є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність студента-випускника до життя, подальшого особистого розвитку й активної участі в житті суспільства, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя.

Тому прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у людини вміння вчитись. Навчальний процес організовується з урахуванням науково-педагогічного потенціалу, матеріальної і навчально-методичної бази вищого закладу освіти, сучасних інформаційних технологій. Він орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до динамічних процесів в освітній та соціально-культурній сферах, галузях техніки і технологій, системах управління й організації праці в умовах ринкової економіки.

Більшість авторів пов'язують поняття «компетентність» з професійною діяльністю людини. Компетентність розглядається як сукупність знань, умінь, навичок, способів і засобів досягнення цілей, а також уміння аналізувати опановані знання й уміння в потрібний момент і використати їх у процесі реалізації професійних функцій [1]. Проблему професійної компетентності особистості розглядали у своїх працях вчені Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, Р. П. Вдова, Т. Б. Волобуєва, О. І. Гура, Л. І. Гур'є, Е. Ф. Зеєр, Н. В. Кичук, Н. І. Лесная, Л. М. Калиніна та ін.

Метою нашої статті є охарактеризувати сутність компетентісного підходу у підготовці майбутніх фізіотерапевтів.

У наш час у науці відсутній однозначний підхід до визначення поняття «компетентність», «професійна компетентність» цій проблемі велику увагу приділяли такі вчені: П. Симонов, А. Маркова, К. Абульханова, В. Зазикін та А. Чернишова. Вчені характеризують професійну компетентність як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції; як професійну готовність та здатність суб'єкту праці до виконання задач і обов'язків щоденної діяльності; як наявність спеціальної освіти, глибокої загальної й спеціальної ерудиції, постійне

підвищення власної науково-професійної підготовки; як потенційну готовність розв'язувати задачі зі знанням справи.

На думку науковців, показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок; уміння правильно їх застосувати під час виконання своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід; гнучкість методу; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти.

Компетентність – це здатність особистості приймати обґрунтовані діяльності людини. Це також процес професійного становлення особистості, який неможливо сприймати лише як організаційно-педагогічну діяльність. Професійне ставлення до діяльності – це володіння необхідною сумою знань, умінь, навичок практичної роботи. Професійна компетентність передбачає: усвідомлення особистістю своїх прагнень до діяльності – потреб та інтересів; бажань і ціннісних орієнтацій; мотив діяльності, уяви про свою соціальну роль; самооцінку особистих якостей і властивостей як майбутнього фахівця – професійних знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей; регулювання свого професійного становлення.

Формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів здійснювалося шляхом загального та професійного розвитку, в основу якого покладено ідею внутрішньо зумовленої активності особистості. Відомо, що рушійною силою розвитку особистості виступають суперечності та їх подолання. Основними суперечностями, що визначають процес формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів є суперечність між: реальним рівнем сформованості професійної компетентності і сучасними вимогами, що відображають оптимальний рівень професійної діяльності фізіотерапевта; самооцінкою готовності до майбутньої професійної діяльності та їх оцінкою зі сторони керівництва; усвідомленням значущості й необхідності в оволодінні знаннями й досвідом організації та управління процесом реабілітації умовами для реалізації цих потреб.

Перед тим, як визначити поняття компетентності фізіотерапевта, охарактеризуємо педагогічні умови й розкриємо їх зміст. Для цього доречно з'ясувати лексичне значення термінів «умова», «педагогічна умова». За Великим енциклопедичним словником «умова» трактується як «необхідна обставина, передумова, яка робить можливим здійснення чого-небудь». У словнику розкривається також значення умови з іншої позиції: «умови – це правила, вимоги використання яких забезпечує що-небудь» [2].

За словником С. Ожегова «умови: 1) обставини, від яких що-небудь залежить; 2) правила, що встановлені в будь-якій діяльності, галузі життя» [3].

М. Дуранов у своїх роботах спробував розділити поняття «умова» й «чинник». На думку науковця, умови й чинники відрізняються одне від одного своїми функціями, але можуть збігатися за змістом. Чинники, за

М. Дурановим, – це причини та рушійні сили процесу виховання, функціонування яких неможливе без наявності необхідних педагогічних умов, що мають зовнішній і внутрішній характер щодо вихованця [4].

У цьому контексті необхідно з'ясувати лексичне значення терміну «педагогічна умова». Звертаючись до словників, знаходимо таке визначення педагогічної умови: «це необхідна обставина, передумова, яка робить можливим здійснення навчально-педагогічного процесу».

Отже, враховуючи все вищевикладене, формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів буде більш ефективним, якщо забезпечити певні педагогічні умови.

Розглянемо визначення поняття «професійна компетентність». Так, Л. Єлагіна визначає поняття «професійна компетентність» як інтегративну якість особистості, яка формується в процесі освоєння майбутнім фахівцем культури професійної діяльності. На думку автора, в цьому контексті культура професійної діяльності виступає як узагальнений досвід життєдіяльності в професії, а професійна компетентність є проекцією цього досвіду на певну сферу, галузь професійної діяльності [5].

У процесі опрацювання теоретичних джерел визначено тенденції, що впливають на формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів, зокрема розкрито ідеї нової стратегії професійної підготовки студентів закладів вищої освіти які запропонували: О. Архіпов, Л. Безкоровайна, В. Беспугчик, Н. Бишивець, Е. Вільчковський, С. Єрмаков, В. Кукса, М. Носко, В. Платонов, Т. Ротерс, Л. Сущенко, Б. Шиян. Тенденції професійної педагогічної освіти в Україні та зарубіжних країнах на різних етапах історичного розвитку досліджені в роботах І. Вдовичина, Н. Деделюка, Я. Тимчака, А. Цьося, С. Смирнова, А. Зіннатурової.

Як зазначає М. С. Герцик, фізична терапія (фізіотерапія) в сучасному міжнародному тлумаченні не є галуззю медицини, а – професією галузі охорони здоров'я, яка пов'язана зі зміцненням здоров'я, запобіганням фізичної неповносправності, оцінкою стану й реабілітацією пацієнтів із больовим синдромом, хворобою чи травмою, та лікуванням без застосування медикаментозних, хірургічних або радіологічних засобів із використанням фізичних терапевтичних засобів, таких як масаж і маніпуляції, терапевтичні вправи, гідротерапія й різні форми енергії, у реабілітації та відновленні нормальної тілесної функції після захворювання або травми [6].

До професійних компетенцій фізіотерапевта належать такі:

- здатність дотримуватись юридичних норм та етичних вимог, що стосуються фахівців охорони здоров'я, фізичної культури, освіти та соціального захисту;
- здатність відповідати за результати професійної діяльності;
- здатність провадити практичну діяльність відповідно до потреб здоров'я людини, культурних цінностей та традицій населення України;

– здатність застосовувати методи ефективного спілкування, визнавати принципи наставництва, співпрацювати в мультидисциплінарній команді, ефективно співпрацювати з лікарями та іншими функціональними спеціалістами та робити свій внесок у командну роботу;

– здатність оцінити, вибрати та застосовувати оптимальні навчальні ресурси, які відповідають стану пацієнта та оточенню;

– здатність працювати з фаховою інформацією та впроваджувати сучасні наукові дані у практичну діяльність;

– здатність керувати власною професійною діяльністю та захищати свою ідентичність, планувати та здійснювати професійний розвиток;

– здатність розуміти та пояснювати патологічні процеси, які піддаються корекції заходами фізичної терапії;

– здатність розуміти та описувати медичні, наукові, педагогічні, соціальні методи, пов'язані з практикою фізичної терапії;

– здатність провадити безпечну практичну діяльність за згодою клієнта;

– здатність збирати анамнез пацієнта та аналізувати, вибрати і трактувати отриману інформацію;

– здатність виконувати обстеження відповідно до галузі фізичної терапії, тестування, огляд та реєструвати отримані результати із застосуванням медичної документації;

– здатність формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії;

– здатність безпечно та ефективно реалізовувати програму фізичної терапії;

– здатність пристосовувати навантаження до рівня фізичної сили та витривалості пацієнта, контролювати тривалість та інтенсивність реабілітаційних заходів для забезпечення їх відповідності загальному стану здоров'я, функціональним потребам і результатам обстеження;

– здатність проводити оперативний та поточний контроль стану пацієнта відповідними засобами та методами;

– реєструвати отримані результати із застосуванням медичної документації;

– здатність допомогти пацієнту зрозуміти власні потреби та реалізувати їх;

– здатність здійснювати науково-дослідну та викладацьку діяльність.

Спрямованість педагогічної освіти у закладах вищої освіти на формування професійної компетентності фізіотерапевта потребує суттєвих змін у змісті та формах навчання. Така спрямованість забезпечується дотриманням сукупності дидактичних умов, серед яких: побудова змісту як навчальної дисципліни з урахуванням соціокультурного контексту та забезпечення формування у студентів системи професійних ціннісних орієнтацій; системне використання міжпредметних зв'язків спеціальних дисциплін із іншими гуманітарними дисциплінами; забезпечення провідної ролі активної самостійної та творчої пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання спеціальних дисциплін; запровадження різноманітних інтерактивних

методів і форм навчання; постійна гуманістично-орієнтована взаємодія та співпраця педагогів і студентів.

Процес формування компетентності як цілісного стану професійно-спрямованої особистості фізіотерапевта передбачає наближеність навчального матеріалу до конкретної професійної діяльності фізіотерапевта. Керівництво процесом формування компетентності студентів передбачає широке застосування навчальних завдань, професійних ситуацій, ділових, рольових, ситуативних ігор під час лекцій, семінарських і практичних занять зі спеціальних дисциплін і, зокрема, під час реабілітаційних практик. Навчальний процес забезпечується використанням комплексу педагогічних засобів продуктивного навчання та реалізується через різні типи навчальних завдань, спрямованих на прояви ініціативи та творчості.

Отже, на основі класифікації й узагальнення наукових даних, а також аналізу стану фахової підготовки у закладах вищої освіти, виявлено особливості формування професійної компетентності майбутніх фізіотерапевтів в процесі вивчення ними спеціальних дисциплін, їх обізнаність із психологічними та фізіологічними особливостями хворих. Зміст підготовки майбутнього фізіотерапевта – це педагогічно переосмислений і вдосконалений педагогічний досвід, який у процесі здобуття вищої педагогічної освіти дозволяє фахівцеві отримати високий рівень психологічної, теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності.

1. Авксентьев Е. Н. Формирование готовности студентов педагогических вузов к физкультурно-спортивной деятельности : монография / Е. Н. Авксентьев. – Чебоксары : Чувашгоспедуниверситет имени И. Я. Яковлева, 2003. – 126 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – [4-е изд.]. – М. : Азбуковник, 1997. – 944 с.
4. Дуранов М. Е. Вопросы активизации профессионально-познавательной деятельности студентов : метод. указ. / М. Е. Дуранов, В. М. Железяко, В. И. Жернов. – Челябинск, 1990. – 90 с.
5. Елагина Л. В. Воспитание культуры профессиональной деятельности будущего специалиста (теория и практика) : монография / Л. В. Елагина. – Оренбург : Пресса, 2006. – 93 с.
6. Герцик А. М. До питань тлумачення основних термінів галузі фізичної реабілітації : фізичний реабілітолог, чи фізичний терапевт? / А. М. Герцик // Бюлетень Української асоціації фахівців з фізичної реабілітації. – 2010. – Вип.3. – С. 1–4.

Рецензент: д.пед.н., професор Поташнюк І. В.